

к.е.н., доцент Скорба О.А.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном

У міжнародному та вітчизняному обліку визначення дебіторської заборгованості істотно не відрізняються. Однак, в Україні відображення дебіторської заборгованості в балансі регулюються стандартом № 1, а за кордоном існують лише загальні правила її класифікації, котрі носять рекомендаційний, а не директивний характер.

В міжнародному обліку, дебіторська заборгованість поділяється на поточну заборгованість та не поточну (довгострокову). Останню в окремих країнах (наприклад, країнах ОАЕ) поділяють на середньострокову та довгострокову.

Дебіторська заборгованість в балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англо-американської системи обліку класифікується:

- рахунки до отримання – вид дебіторської заборгованість, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту ("відкритий рахунок") продавцем покупцю. За нормальних умов кошти по рахунку повинні бути отримані протягом 30-60 днів;
- векселі до отримання;
- дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією.

В естонському балансі відображається також:

- дебіторська заборгованість дочірніх та материнських підприємств;
- дебіторська заборгованість пов'язаних підприємств;
- розрахунки з акціонерами;
- інша короткострокова дебіторська заборгованість.

В зарубіжній системі обліку дебіторська заборгованість по рахунках оцінюється та відображається в звітності за чистою вартістю реалізації.

Чиста вартість в США обчислюється шляхом сумування всієї дебіторської заборгованості за вирахуванням знижки та безнадійної дебіторської заборгованості.

Проблема визнання дебіторської заборгованості за рахунками обумовлена існуванням знижок, які розділені на дві групи:

- торгівельні знижки – процентні знижки від базисної ціни (при розпродажі, для постійних клієнтів), які не викликають облікових проблем
- знижки за сплату в строк – процентні знижки, що надаються в залежності від строку сплати, проблемність обліку в тому, що не ясно отримає покупець знижку чи ні, до того моменту, поки він не сплатить за товар. Такого типу знижки надаються з метою змусити покупця сплатити рахунок до закінчення встановленого в договорі терміну.

В зарубіжній літературі безнадійною вважається дебіторська заборгованість, яка, ймовірно, ніколи не буде сплачена.

На відміну від українського обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву, в окремих країнах не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в активі балансу в рядку "Не отримані від покупців рахунки" або в рядку "Векселі покупців" з одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус [1, с.156].

Двома найбільш розповсюдженими методами обліку безнадійної заборгованості в більшості країн є метод прямого списання і метод нарахування резерву.

Метод прямого списання має певні недоліки має ряд недоліків та застосовується тільки у тих випадках, коли безнадійна заборгованість є несуттєвою за розмірами:

Метод нарахування резерву допускає розрахункову оцінку безнадійних боргів в кожному звітному періоді, навіть якщо на відповідний момент

невідомо, які конкретно рахунки не будуть оплачені і неможливо визначити конкретний розмір безнадійної заборгованості.

В США, якщо на дату фінансової звітності підприємство не бачить можливості зібрати повну суму рахунків до отримання, існує умовна обставина відповідно до "Облік умовних обставин".

Резерв сумнівних боргів, як правило, представляє собою відсоток від суми продажу в кредит або від дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду.

Відповідно до Загальних принципів бухгалтерського обліку в США при розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості використовуються два методи:

- метод відсотку від нетто-реалізації (оцінка на базі загальної величини продаж), заснований на припущенні, що частка виручки даного року не буде отримана.
- метод обліку рахунків за строками оплати(підхід з точки зору балансу), який припускає, що частина сальдо по рахунках дебіторської заборгованості не буде оплачена.

В Італії дозволено щорічно відносити на резерв сумнівних боргів 0,5 % загального обсягу дебіторської заборгованості, а коли обсяг резерву дорівнює 5 %, подальше його збільшення забороняється [1, с.156].

За російськими стандартами обліку, до складу резерву сумнівних боргів можуть включатися суми заборгованостей конкретних дебіторів тільки в тому випадку, якщо була проведена робота по стягненню цих боргів.

В Естонії сума сумнівного боргу списується на витрати незалежно від того, застосовані до неї заходи по стягненню чи ні. Відмінністю естонського обліку від українського є те, що безнадійна дебіторська заборгованість, яка раніше була чи не була переведена у витрати, списується з балансу без відображення суми безнадійного боргу на позабалансовому рахунку.

В більшості країн англо-американської системи крім резерву по сумнівних боргах компанії можуть створювати інші види резервів, зокрема, резерв на покриття повернень товарів та знижок.

Попередити безнадійну заборгованість можна ефективною політикою управління нею та отримання векселя від покупця.

При управлінні дебіторською заборгованістю, дієвим механізмом є безвідзивний акредитив, що часто використовується в США, Європі.

Списання заборгованості може здійснюватись не тільки у випадку визнання її безнадійною. В США компанії при списанні дебіторської заборгованості по рахунках можуть передавати свою дебіторську заборгованість третій особі, "ліквідувавши" її таким чином та отримавши певну суму грошей. Існує два найпоширеніших способи такої передачі:

1. Передача дебіторської заборгованості по рахунках під заставу – власник дебіторської заборгованості позичає гроші кредитора, виписуючи звичайний вексель та передаючи під заставу дебіторську заборгованість в якості забезпечення.

2. Продаж дебіторської заборгованості по рахунках. Компанія може продавати право на отримання грошей по дебіторській заборгованості факторинговій фірмі.

Продаж дебіторської заборгованості може здійснюватися:

- без регресу – покупець-факторингова фірма бере на себе ризик отримання грошей та можливих збитків;
- з регресом – продавець гарантує покупцю оплату у випадку, якщо дебітор відмовляється (не може) заплатити.

Для дебіторської заборгованості, оформленої векселями, також існує специфічна можливість дострокової її "ліквідації" (реалізації) – процес дисконтування векселів до отримання в банках чи інших фінансових установах.

Література:

1. Береза С.Л. Класифікація дебіторської заборгованості: нові підходи // Вісник ЖІТІ. – 2001. - № 14. – С. 156.
 2. Бухгалтерський облік в Україні. Навчальний посібник./За ред. Хом'яка. – 3-тє вид., доповнене і перероблене. – Львів.: національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект – захід», 2004. – 912 с.
 3. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця. - 5-е вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2003. –726 с.
 4. Боліцька, В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – С. 48-60.
 5. Городянська, Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 6. – С. 9-17.
 6. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посіб. -К.: Знання, 2006. – 311 с.
 7. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навч. Пос. – К.: В-во «Центр навчальної літератури», 2004. – 528 с.
 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 1999 р. за № 725/4018.
 9. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - К.: Алерта, 2006. – 1080 с.
- Скорба, О.А. Облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном [Текст] / О.А. Скорба // Honoris High School – 2009: матеріали V міжнародної наук.-практ. конференції. – Софія, 2009. – Т. 2. Економіки. - С. 22-25.